1.

Поняття базису простору

Озн. Нехай V – векторний простір над полем F.
Непорожня підмножина B простору V наз. базисом простору, якщо:
1) кожна скінченна підсистема векторів з множини B лінійно незалежна;
2) кожен вектор простору V лінійно виражається через вектори з множини B.

В кожному ненульовому векторному просторі $\exists$ базис, скінченний або нескінченний.
Векторний простір, в якому $\exists$ скінченний базис, наз. скінченновимірним. Якщо в просторі скінченного базису $\nexists$, то простір наз. нескінченновимірним.

Теореми про базис.

Теор. 1 Нехай в просторі V $\exists$ базис $a_1, a_2, \dots, a_n$, який складається з n векторів. Тоді $\forall$ система векторів простору, яка складається з m векторів при $m > n$ лінійно залежна.

Дов. Нехай $m > n$ і $\{b_1, b_2, \dots, b_m\} = A$ - система век.
Тоді за озн. базису всі вектори системи A лінійно виражаються через вектори $a_1, a_2, \dots, a_n$.
Оскільки $m > n$, то за лемою про 2 системи система векторів A лінійно залежна □

Наслідок В скінченновимірному просторі всі базиси складаються з однакового числа векторів.

Дов. Нехай в пр. V задано 2 базиси $B_1 = \{a_1, a_2, \dots, a_m\}$, $B_2 = \{b_1, b_2, \dots, b_n\}$.
Припустимо спочатку, що $m > n$. Тоді за теор. 1 система век. B_1 лін. залежна, тобто не може бути базисом, тому $m \le n$.
Аналогічно показується, що $n \le m \Rightarrow n = m$. □

Озн. Розмірністю скінченновимірного простору V наз. число векторів його базису і позн. $\dim V = n$.

Теор 2 В скінченновимірному просторі $\forall$ лін. незалежну систему векторів можна доповнити до базису простору.

Дов. Припустимо в просторі V задано лін. незал. систему векторів $A=\{a_1,a_2,..,a_k\}$. Якщо $\langle A\rangle=V$, то за озн. система A утв. базис простору.

Інакше обираємо $\forall$ вектор a_{k+1} з множини $V\setminus\langle A\rangle$ і складаємо систему век. $A_1=\{a_1,a_2,..,a_k,a_{k+1}\}$.

Система век. A_1 лінійно незалежна, оскільки в ній жоден век. не вираж. через попередні. Знову, якщо $\langle A_1\rangle=V$, то A_1 утв. базис, інакше продовжуємо процес: $a_{k+2}\in V\setminus\langle A_1\rangle$, $A_2=\{a_1,a_2,...,a_k,a_{k+1},a_{k+2}\}$.

Якщо $\dim V=n$, то через $n-k$ кроків ми прийдемо до базису простору. □

Наслідок В просторі розмірності n $\forall$ система n лін. незалежних векторів утворює базис.

Дов. Припустимо $A=\{a_1,a_2,..,a_n\}$ - лін. незал. сист. век.
За теор. 2 її можна доповнити до базису простору, але, якщо ми додамо до системи принаймні 1 вектор, то згідно з теор. 1 вона стає лінійно зал. Звідси випливає, що система A сама утворює базис простору. □

Теор. 3 Нехай S - деяка система векторів в скінч. вимірному пр. V, причому $\langle S\rangle=V$. Тоді з системи S можна одержати деякий базис пр. V, якщо потрібно, викресливши деякі вектори.

Дов. Нехай $S=\{a_1,a_2,...,a_m\}$. Починаємо перевіряти вектори цієї системи починаючи з кінця: якщо век. a_m лінійно вираж. через попередні, викреслюємо його, інакше залишаємо. Переходимо до век. a_{m-1}. Аналогічно, якщо він лін. вираж. через попередні, викреслюємо його, якщо ні — залишаємо.

Таким чином, за скінчене число кроків ми приходимо до системи век. $B=\{b_1,b_2,..,b_n\}$, яка лін. незалежна, і $\langle B\rangle=\langle S\rangle=V$. За озн. система век. B утв. базис. □

Теор. 4 В скінч. вим. пр. V $\forall$ век. лін. виражається через базис, розкладу однозначно.

Дов. Припустимо вкр. V зафікс. деякий базис $B=\{a_1,a_2,\dots,a_n\}$ і $x\in V$ – довільний вектор.

За озн. базису, век. x лін. вираж. через базис B.

Тому залишилось довести тільки однозначність.

Припустимо $x=\lambda_1 a_1+\lambda_2 a_2+\dots+\lambda_n a_n$,

$x=\gamma_1 a_1+\gamma_2 a_2+\dots+\gamma_n a_n$.

Тоді $\theta = x-x = (\lambda_1-\gamma_1)a_1+(\lambda_2-\gamma_2)a_2+\dots+(\lambda_n-\gamma_n)a_n$.

Ми одержали лін. комб. базису $=\theta$. Тому $\lambda_1-\gamma_1=0$, $\lambda_2-\gamma_2=0,\dots,\lambda_n-\gamma_n=0$

$\Rightarrow \lambda_1=\gamma_1,\ \lambda_2=\gamma_2,\dots,\lambda_n=\gamma_n$. □

З цієї теореми випливає, що при фіксованому базисі $a_1,a_2,\dots,a_n$ простору V кожен вектор $x\in V$ можна однозначно розкласти в лін. комб. $x=\lambda_1 a_1+\lambda_2 a_2+\dots+\lambda_n a_n$. Коефіцієнти цієї лін. комб. наз. координатами вектора x в базисі $a_1,a_2,\dots,a_n$. Ці координати визначаються однозначно, тому при фікс. базисі $a_1,a_2,\dots,a_n$ вектор $x\in V$ можна задавати в координатній формі: $x=(\lambda_1,\lambda_2,\dots,\lambda_n)$.

2. Евклідові простори

Озн. Векторний простір V над полем $\mathbb{R}$ дійсних чисел наз. евклідовим, якщо кожній упорядкованій парі елементів $x,y\in V$ ставиться у відповідність дійсне число (x,y) і при цьому виконуються умови:

1) $\forall x,y\in V:\ (x,y)=(y,x)$;

2) $\forall x,y,z\in V:\ (x+y,z)=(x,z)+(y,z)$;

3) $\forall x,y\in V,\ \forall \alpha\in\mathbb{R}:\ (\alpha x,y)=\alpha(x,y)$;

4) $\forall x\in V:\ (x,x)\geq 0$; $(x,x)=0 \Leftrightarrow x=\theta$.

Функція двох аргументів (x,y), яка вводиться на евклідовому просторі, наз. скалярним добутком.

На одному й тому ж векторному просторі V над $\mathbb{R}$

скалярний добуток можуть задавати за різними правилами. Якщо евклідові простори співпадають як векторні простори, але скалярні добутки на них задані по різному, то такі евклідові простори вважають різними.

Найпростіші наслідки аксіом евклідового простору

1) $\forall x, y, z \in V: (x, y+z) = (x,y) + (x,z)$;
2) $\forall x, y \in V, \forall \alpha \in \mathbb{R}: (x, \alpha y) = \alpha (x,y)$;
3) $\forall x \in V: (x, \theta) = 0$;
4) Якщо для фіксованого $x \in V$: $(x,y)=0$ $\forall y \in V$, то $x = \theta$
5) Якщо для $x_1, x_2 \in V$ і всіх $\forall y \in V: (x_1, y) = (x_2, y) \Rightarrow$ $\Rightarrow x_1 = x_2$.

Нерівність Коші - Буняковського

$\forall x, y \in V$ (евкл. пр.) виконується: $(x,y)^2 \leq |x|^2 |y|^2$.
При цьому рівність виконується $\Leftrightarrow$ вектори x, y лінійно залежні, тобто пропорційні.

Дов. Якщо принаймні один з векторів x, y співпадає з θ, то нерівність виконується, причому як рівність.
Припустимо, що $x \neq \theta$, $y \neq \theta$.
Нехай t - довільна змінна. Тоді $\forall t$:
$(x - ty, x - ty) \geq 0$ за 4 аксіомою.
Розкриємо: $(x,x) - 2t(x,y) + t^2 (y,y) \geq 0$.
Одержимо квадратний тричлен від змінної t, причому $(y,y) > 0$.
Якщо для дискримінанту виконується $D > 0$, то тричлен має різні дійсні корені, а тому при деяких значеннях він приймає від'ємні значення, чого бути не може. Тому $D \leq 0$, або
$4(x,y)^2 - 4(x,x)(y,y) \leq 0$
$(x,y)^2 \leq (x,x)(y,y)$

$\Rightarrow (x,y)^2 \le |x|^2\,|y|^2$.

Рівність виконується $\Leftrightarrow D=0$.

Тобто тричлен має єдиний корінь $t=t_0$.

А тому $(x-t_0y,\ x-t_0y)=0$.

За останньою аксіомою: $x-t_0y=\Theta$, $x=t_0y$.

Тобто вектори лінійно залежні.

Навпаки, якщо x,y – лін. залежні, то вони кратні,

а тому при деякому $\alpha\in\mathbb{R}$: $x=\alpha y$

$\Rightarrow (x,y)^2=(\alpha y,y)^2=\alpha^2(y,y)^2=\alpha^2|y|^4=|y|^2|\alpha y|^2=|x|^2|y|^2$. $\square$

<u>Нерівність трикутника</u>

Для $\forall$ двох векторів x,y з евк. пр. V викон.:

$$|x+y|\le|x|+|y|$$

<u>Дов.</u> З нер. К.-Б. випливає:

$$|x+y|^2=(x+y,\ x+y)=(x,x)+2(x,y)+(y,y)=$$
$$=|x|^2+2(x,y)+|y|^2\le|x|^2+2|x||y|+|y|^2=(|x|+|y|)^2$$

$\Rightarrow |x+y|\le|x|+|y|$. $\square$

3. $a_1=(1;-3;2;1)$, $a_2=(1;7;-3;-2)$, $a_3=(2;-2;3;1)$

$$\begin{pmatrix}1&-3&2&1\\-1&7&-3&-2\\2&-2&3&1\end{pmatrix}\sim\begin{array}{c}a_1\\a_2\\a_3\end{array}\begin{pmatrix}1&-3&2&1\\0&4&-1&-1\\0&4&-1&-1\end{pmatrix}\sim\begin{array}{c}a_1\\a_2\end{array}\begin{pmatrix}1&-3&2&1\\0&4&-1&-1\end{pmatrix}\Rightarrow B=\{a_1,a_2\}.$$

$(a_1,a_2)=-1-21-6-2=-30\neq0 \Rightarrow a_1\not\perp a_2.$

$b_1=a_1=(1;-3;2;1).$

$$b_2=a_2-\alpha_{21}b_1=a_2-\frac{(a_2,b_1)}{(b_1,b_1)}b_1=a_2-\frac{-30}{15}b_1=a_2+2b_1=(1;1;1;0)$$

$B_{орт}=\{b_1,b_2\}$, где $b_1=(1;-3;2;1)$, $b_2=(1;1;1;0)$.

4. $7x_1^2+5x_2^2+3x_3^2-8x_1x_2+8x_2x_3$

$$A=\begin{pmatrix}7&-4&0\\-4&5&4\\0&4&3\end{pmatrix}\quad |A-\lambda E|=\begin{vmatrix}7-\lambda&-4&0\\-4&5-\lambda&4\\0&4&3-\lambda\end{vmatrix}=(7-\lambda)\begin{vmatrix}5-\lambda&4\\4&3-\lambda\end{vmatrix}+4\begin{vmatrix}-4&4\\0&3-\lambda\end{vmatrix}=$$

$$=(7-\lambda)(\lambda^2-8\lambda-1)+4(4\lambda-12)=-\lambda^3+15\lambda^2-39\lambda-55=$$

$$=-(\lambda+1)(\lambda-5)(\lambda-11).\quad \lambda_1=-1,\ \lambda_2=5,\ \lambda_3=11.$$

Для $\lambda_1=-1$: $(A+E)=\begin{pmatrix}8&-4&0\\-4&6&4\\0&4&4\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}2&-1&0\\-2&3&2\\0&1&1\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}2&-1&0\\0&1&1\\0&0&0\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}2&-1&0\\0&1&1\end{pmatrix}$

ФСР:

x_1	x_2	x_3
1	2	-2

$a_1=(1;2;-2)$.

Для $\lambda_2=5$: $(A-5E)=\begin{pmatrix}2&-4&0\\-4&0&4\\0&4&-2\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&-2&0\\1&0&-1\\0&2&-1\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&-2&0\\0&2&-1\\0&0&0\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&-2&0\\0&2&-1\end{pmatrix}$

ФСР:

x_1	x_2	x_3
2	1	2

$a_2=(2;1;2)$

Для $\lambda_3=11$: $(A-11E)=\begin{pmatrix}-4&-4&0\\-4&-6&4\\0&4&-8\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&1&0\\2&3&-2\\0&1&-2\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&1&0\\0&1&-2\\0&1&-2\end{pmatrix}\sim\begin{pmatrix}1&1&0\\0&1&-2\end{pmatrix}$

ФСР:

x_1	x_2	x_3
-2	2	1

$a_3=(-2;2;1)$.

$b_1=\left(\frac13;\frac23;-\frac23\right)$, $b_2=\left(\frac23;\frac13;\frac23\right)$, $b_3=\left(-\frac23;\frac23;\frac13\right)$. $Q=(b_1|b_2|b_3)=\frac13\begin{pmatrix}1&2&-2\\2&1&2\\-2&2&1\end{pmatrix}$

$$B=Q^TAQ=\begin{pmatrix}-1&0&0\\0&5&0\\0&0&11\end{pmatrix}$$

$$\begin{pmatrix}x_1\\x_2\\x_3\end{pmatrix}=Q\begin{pmatrix}y_1\\y_2\\y_3\end{pmatrix}\Rightarrow\begin{cases}x_1=\frac13y_1+\frac23y_2-\frac23y_3\\x_2=\frac23y_1+\frac13y_2+\frac23y_3\\x_3=-\frac23y_1+\frac23y_2+\frac13y_3\end{cases}$$